

CĂRTURARUL VASILE NETEA ȘI ISTORICUL BISERICESC IOAN LUPAȘ

Pr. prof. dr. Florin BENGHEAN

Cuvinte cheie: cercetători români, Transilvania, istorie, Biserica Ortodoxă

Key words: *Romanian scholars, Transylvania, history, Orthodox Church*

Abstract

The life of the scholar Vasile Netea was entirely dedicated to study and intellectual work. He was a spiritual man. He was a scholar passionate of the holy things, close to the men of the Church, its great hierarchs. Through his writing, he approached religious literature, conferring it an important role in the action of improving the culture level of the Romanian people. Netea approaches with humbleness the study of the lives of the Romanian Church great personalities, creators of Romanian culture and language and fighters for the national ideal of Romanians. Are worth mentioning here the extremely beautiful work which the scholar Vasile Netea dedicated to one the greatest Romanian historians, Ioan Lupaș. We have to mention the manner in which the personality of Ioan Lupaș is reflected in "Memories", by Vasile Netea. We can state that Netea respected and appreciated enormously the one who was his teacher, professor Ioan Lupaș, as a proof being the fact that Netea evoked him in his "Memories". Historian, publicist, priest, professor, academician and Transylvanian fighter, these are the roads Ioan Lupaș stepped on with dignity, setting at the foundation of his belief science and at the foundation of the science belief, fruitful and valuable ties, transplanted in the hearts of the students and his believers.

Viața cărturarului Vasile Netea a fost în întregime închinată studiului și muncii intelectuale. A avut un suflet pur, curat, plin de dragoste pentru cei din jurul său. A dat dovadă de dragoste de țară, militând tot timpul în interesul națiunii românești, făcând acest lucru mai ales prin ceea ce a scris. Și a scris mult și a avut un deosebit succes. A dat dovadă de dragoste față de părinți. Și-a iubit părinții ca pe lumina ochilor săi, cum de altfel l-au iubit și părinții pe el. Și-a iubit satul și pe toți consătenii săi, și-a iubit familia mai mult ca orice. A avut foarte mulți prieteni, pretutindeni a fost înconjurat de prieteni. A știut să-și facă prieteni, prin comportamentul său, prin maniera sa de a fi, s-a impus ca un model de om, a știut să se facă respectat, respectându-i pe ceilalți, a iubit pe cei din jur, ca să fie la rândul său iubit de aceștia, ca să fie apreciat, a muncit serios pentru a se realiza pe plan intelectual și a făcut-o cu un deosebit succes. Referindu-ne, retrospectiv, la opera lui Vasile Netea, putem spune că acest cărturar a lăsat posterității o operă monumentală, o operă impresionantă atât prin dimensiunile sale, cât și prin profunzimea temelilor pe care le abordează.

Vasile Netea, cărturarul nostru de pe Valea Mureșului, a fost un om spiritual. A fost un cărturar aproplat de cele sfinte, apropiat de oamenii Bisericii, de marii ierarhi ai acesteia, s-a referit prin scrisul său la literatura religioasă, atribuindu-i acesteia rolul primordial în acțiunea de culturalizare a poporului

român. Netea se apleacă cu pioșenie asupra marilor personalități din viața Bisericii Române, creatori de limbă și cultură românească și luptători pentru idealul național al românilor. În istoria culturii vechi românești, și anume în perioada ei de plămădire, au ostenit cu râvnă vrednică de pomenire un șir lung de clerici luminați, iubitori de țară, adevărați pionieri în vremuri de alegere a luminii de întuneric, ctitori de limbă, de cultură și de unitate românească. Numele lor a fost căutat cu pasiune și migală, a fost descifrat de cercetători pe frontispicii sau pe margini de manuscrise și de cărți și a intrat de mult în patrimoniul național. A-i aminti iar și iar e ca o rugăciune senină de laudă și de mulțumire, ca o cântare Patriei, în care ei sunt refrenul ce revine în ritm de respirație în eternitate. Printre acești cercetători care se apleacă asupra activității Bisericii și a membrilor ei, se află la loc de cinste și Vasile Netea. Prin scrisul său, Netea scoate în evidență marile realizări ale Bisericii, de-a lungul timpului.

În preocupările cărturarului Vasile Netea se regăsește și folclorul nostru românesc, ba mai mult, Netea scrie destul de mult și extrem de elogios despre acest fenomen al folclorismului mureșean, evidențiind pe reprezentanții săi de seamă, de aici noi putând desprinde concluzia că între Vasile Netea și satul românesc, folclorul românesc și tot ceea ce exprimă spirit și trăire românească, a existat o legătură care niciodată nu s-a redus la puțin, ci tot timpul a fost tralnică, ceea ce denotă

Note

1. Ioan Scurtu, Gheorghe Buzatu, *Istoria românilor în secolul XX (1918-1948)*, Editura Paideea, București, 1999, p. 30.
2. Mihai Constantin, *Biserica și elitele intelectuale interbelice*, Editura Institutul European, București 2009, p. 7.
3. *Mișcarea tinerei generații, în viziunea istoricului Ioan Scurtu*, în "Istoria Românilor în sec. XX (1918-1948)", ..., p. 29.
4. Arșavir Acterian, *Intelectualitatea interbelică, între Ortodoxie și Tradiționalism*, Editura Vremea, București, 2008, p. 48.
5. Mircea Eliade, *Piloții orbi*, în „Vremea”, 19 septembrie 1937.
6. *Ibidem*.
7. *Ibidem*.
8. Sorin Pavel – coautor al *Manifestului Crinului alb*. Autorii sunt tânărul filosof Sorin Pavel (născut în 1903), tânărul arheolog Ion Nestor (născut în 1905), și tânărul jurist Petre Marcu-Balș (născut în 1905), cel din urmă cunoscut ulterior sub pseudonimul Petre Pandrea. În manifestul respectiv, „bătrânii” sunt desființați: „o generație în care nimeni n-a gândit cu adevărat”, „în capul lor domnește golul”, „ei n-au credință, idealuri, întrebări, ei n-au nimic”, în „Gândirea”, nr. 8-9/1928, p. 311-317.
9. Profesorul, cum era cunoscut Nae Ionescu, era inițiatorul acestui demers, în perioada imediată primului război mondial, el fiind cel care introduce un curs de *Filosofie a Religiei* la Facultatea de Filosofie din București.
10. Emil Cioran, *Scrisoare către Viorica Vulcănescu*, în Mircea Vulcănescu, „Ultimul cuvânt”, Editura Humanitas, București, 1992, p. 165.
11. Mihai Șora, *Despre Mircea Vulcănescu, câteva cuvinte...*, în Marin Diaconu, „Mircea Vulcănescu. Profil spiritual”, Editura Eminescu, București, 2001, p. 152.
12. Marius Dobre, Victor Emanuel Gica, Dragoș Popescu, *Filosofia lui Mircea Vulcănescu*, Editura Paralela 45, Pitești, 2011, p. 121.
13. Creștin ortodox autentic, susținător al românismului și ortodoxiei, Mircea Vulcănescu folosea adesea trimiteri la doctrina catolică (Toma D'Aquino – teolog apreciat de Mircea Vulcănescu la studiile sale din Franța).
14. Mircea Eliade, *Trepte pentru Mircea Vulcănescu*, în Marin Diaconu, *op. cit.*, p. 118.
15. Mircea Vulcănescu a prezentat teza leninistă la *Simpozionul „Lenin”*, prezidat de Rădulescu Motru la Fundația Universitară „Carol I”.
16. Mircea Eliade, *Trepte pentru Mircea Vulcănescu*, în Marin Diaconu, *op. cit.*, p. 118.
17. Mircea Vulcănescu, *Omul românesc*, în „Opere”, vol. I-II, Editura Academiei Române, București, 2005, p. 933.
18. *Ibidem*, p. 933.
19. *Ibidem*.
20. *Ibidem*, p. 934.
21. *Ibidem*, p. 933.
22. Mircea Vulcănescu, *Cele două Români*, în „Dreapta”, 11 decembrie 1932 (reprodus în „Opere”, vol. II, pp. 682-687).
23. Pr. Lect. Dr. Gheorghe Holbea, *Curs Dogmă și spiritualitate*, București, 2011, p. 12.
24. *Ibidem*.
25. Pentru Mircea Vulcănescu, „Religiozitatea” este „facultatea de conservare a valorii energetice” (un sentiment din domeniul volițiunilor - Nordau), iar „tradiția” este „partea care dezvelește un ideal”. A se vedea Mircea Vulcănescu, *Contribuțiuni la o nouă îndrumare a concepțiilor moderne asupra problemei religioase. Studiu critic*, în vol. „Bunul Dumnezeu cotidian”, Editura Humanitas, București, 2004, p. 176.
26. *Ibidem*.
27. Studiul lui N. Berdiaev, *Spiritualitate creștină*, la Conferința Sud-Estului European, în Austria (30 aprilie – 6 mai 1927).
28. Mircea Vulcănescu, *Conferința Sud-Estului European*, în vol. „Bunul Dumnezeu cotidian...”, p. 170.
29. *Ibidem*.
30. Mircea Vulcănescu, *Jacques Maritain – gânditorul și artistul*, în „Bunul Dumnezeu cotidian...”, p. 221.
31. *Ibidem*.
32. *Ibidem*.
33. *Ibidem*.
34. Pr. Lect. Dr. Gheorghe Holbea, *op. cit.*, p. 14.
35. Însemnări ale lui Arșavir Acterian după consultarea revistei „Agora”, tipărită de Dorin Tudoran, în America, cu multe mărturisiri ale lui Emil Cioran.
36. Clasificare din Mircea Vulcănescu, *Tânără generație*, în *op. cit.*, p. 72-74.
37. Referitor la modul în care trebuie înfăptuită unitatea sufletească a românilor, încă divizați regional între tipul bizantino-francez al muntenilor, cel rusesc al basarabenilor și cel latino-kantian al ardelenilor, Mircea Vulcănescu descrie modul în articolul *Misiunea culturală a studentimei românești*, din anul 1935, inclus în culegerea „De la Nae Ionescu la Criterion”, Ediție îngrijită de Marin Diaconu, Editura Humanitas, București, 2003, p. 167-172. În respectivul articol, autorul indică formarea mediului românesc de difuziune a ideilor și organizare a acțiunii, transfigurarea valorilor sufletului național în creația cultă și alcătuirea juridică a statului pornind de la nevoile națiunii, fără imitații ale unor forme străine, drept căi de realizare a acestui obiectiv-cadru.
38. Pr. Lect. Dr. Gheorghe Holbea, *op. cit.*, p. 16.
39. Mihail Polihroniade, *Generația tânără și ritmul mondial*, în „Azi”, nr. 1, ianuarie 1933.
40. Arșavir Acterian, *op.cit.*, p. 56.
41. Arșavir Acterian, referitor la această înclinație a Profesorului spre extreme, privește îndoielnic la această încercare a lui Nae Ionescu, spunând că se teme că nu va găsi o solidă întemeiere în realitățile de viață românească, în firea românului ortodox. Important, tot el consideră, sunt elementele esențiale ce se contopesc prin înflăcărea și suflul de credință al tuturor oamenilor curați sufletește și inimoși ai României.
42. Arșavir Acterian, *op.cit.*, p. 56.
43. Mircea Vulcănescu, *op. cit.*, p. 139.

om vid. [...] Pentru mine, istoria universală înseamnă derularea păcatului originar. Aceasta este latura prin care mă simt cel mai apropiat de religie" ³⁵.

Mircea Vulcănescu observă în planul evoluției din cadrul tinerei generații și o misiune ³⁶, văzută drept chemare istorică, ale cărei îndatoriri sunt:

a) „să asigure unitatea suflotească a românilor” ³⁷, divizați regional;

b) „să exprime în forme universale acest suflet românesc”, prin exemplificarea formelor autentice de viață cele mai potrivite din cadrul țării, în toate domeniile, într-un singur chip al omului românesc;

c) „pregătirea pentru ceasurile grele care pot veni”; în contextul în care va publica un articol în revista „Vremea”, spunând că este timpul „în care vom fi chemați să trăim la cea mai înaltă tensiune spirituală, să trecem prin foc și să ardem la alb”. Mircea Vulcănescu va trece prin aceste probe, parcă prevăzute cu mult timp înainte;

d) misiunea universală: de a pregăti „ivirea omului nou”, al omului de mâine; misiune universală, orientată, spre cei care le recunosc și acceptă pe celelalte trei.

Mircea Vulcănescu remarcase drept moment spiritual perioada 1925-1929, momentul nespiritual în viața noii generații va fi perioada 1930-1934, când are loc căderea din spiritualitate în disperare și din mistică în politică. I se părea ca fiind polarizată de reprezentanții unui curent „activism prin disperare” de tip revoluționar, în speță legionar sau comunist, care vor fapte, fără discernământ și de cei ai unui „istoricism prin resemnare” de tip evolutiv, pentru care fapta profesională modestă, dar tenace, vine dintr-o conștiință a răspunderii colective și sentimentul solidarității, ceea ce se traduce în renunțarea autorealizării și autoafirmării pentru binele și constituirea vieții în comun reale a comunității ³⁸. Mihail Polihroniade scria, în această perioadă, că această generație ajunge să fie „stăpâna vieții culturale românești” ³⁹, iar Arșavir Aterian spunea că Mircea Vulcănescu este „fără îndoială capul cel mai mobilat al generației sale” ⁴⁰.

Elementul spiritual, în viziunea lui Mircea Vulcănescu, este acela specific românului ortodox, cum observăm și în viziunea Profesorului, unde românul se încadrează perfect pentru nația sa, care nu poate fi decât ortodoxă, el nu tolerează nicio piedică, căutând să elimine tot ce-i spurcă puritatea și-i tulbură, îi întârzie mântuirea. Astfel, Nae Ionescu observă misiunea României, mărimdu-se puterea de afirmație a nației, până la limitele ființei ei ⁴¹. Trăirea spirituală a lui Mircea Vulcănescu va fi mărturisită, de înșiși „studentii săi, uluiți de erudiția acestui profesor care împletea capacitatea lui de cunoaștere cu o mare conștiință morală și cu o impresionantă trăire spirituală” ⁴².

Dacă pentru Nae Ionescu, a te naște român înseamnă a te naște ortodox, Mircea Vulcănescu nu avea aceeași atitudine radicală în privința fenomenului religios occidental, despre care Profesorul spunea că nu țin marca sufletului românesc. Deși deplângea soarta creștinismului în apus, Mircea Vulcănescu consideră ca fiind exagerată poziția profesorului, punându-l alături de Soloviev din acest punct de vedere ⁴³.

Prioritare în plan profesional, la vremea respectivă, astăzi, le putem privi nu numai prin proiectele lor, dar mai ales prin realizările претенțiilor tinerei generații, pe care astăzi îi cunoaștem mai ales prin operele reprezentanților ca: Mircea Eliade, Emil Cioran, Constantin Noica ori Mircea Vulcănescu. Contribuția lor în planul unității suflotești a românilor se vede prin exprimarea în forme universale a sufletului românesc, se vede îndeplinirea misiunii de pregătire a ceasurilor grele, unde Mircea Vulcănescu a contribuit din plin, prin moartea sa, putem considera simbolic, o asumare a suferinței unei întregi generații.

Îndeplinind misiunea generației sale, prin sacrificiu și determinare prometiană, Mircea Vulcănescu a deprins patosul mesianic și recuperator în cadrul asociațiilor și cercurilor creștine, în care s-a format ca student creștin.

Pentru membrii tinerei generații, naționalismul și spiritualitatea nu se aflau la poluri opuse. Acest lucru este arătat de Mircea Vulcănescu, care deși vorbește de elemente distinctiv, el le unește indisolubil, atât în scris, cât mai ales, în propria-i viață.

În concepția lui Mircea Vulcănescu, elementul distinctiv al termenului *spiritualitate* este acela în care el desemnează atât *viața interioară*, cât și *viața culturală*, dar în același timp și *viața duhovnicească*, astfel poate avea un sens *psihologic, cultural și religios*. Din această perspectivă, nu se poate discuta de o „nouă spiritualitate” decât în sensul de viață interioară, care este întotdeauna „nouă” deoarece în sens *cultural – spiritualitatea este de fapt „veche”, iar ca viață duhovnicească spiritualitatea este o realitate „veșnică”*²³. Riguros vorbind, numai în acest ultim sens, *religios*, se poate vorbi de o adevărată *viață spirituală* sau *spiritualitate*; *primele două utilizări ale termenului spiritualitate fiind rezultatul unei duble confuzii între spirit și suflet, pe de o parte, și între spirit și valori, pe de altă parte*²⁴.

Spiritualitatea desemnează, așadar, trei tipuri distincte de viață sau trăire:

1. *viața interioară* ca „trăire pentru trăire” printr-o trăire intensă a clipei;

2. *viața culturală* ca „trăire pentru valoare”;

3. *viața duhovnicească și veșnică a Duhului Sfânt, ca trăire ascetică și mistică în universalitatea și eternitatea absolutului divin*. Sunt trei sensuri riguros distincte, fiindcă ceea ce se urmărește prin acestea este realizarea unor tipuri umane diferite: omul „autentic”, omul de „geniu” și omul „sfânt”, care nu trebuie confundate.

Caracterul contemplativ al misticismului s-ar asemăna cu reculegerea religiozității²⁵ (la superlativ). Însă, în urma extazului, indivizii ce au suferit această experiență religioasă au o voință extremă de realizare, întrucât extazul, fiind identificarea conceptuală a omului cu idealul, randamentul voinței va fi 1/1, adică toată valoarea personală²⁶.

Mircea Vulcănescu este profund marcat de *Spiritualitatea creștină* a lui N. Berdiaev²⁷, care în cadrul unei conferințe a analizat *esența experienței creștine*, făcând totodată, deosebirea între psihologie și spiritual. Astfel, și pentru Mircea Vulcănescu „*spiritualul*” este viață în comuniune cu realitățile veșnice și suprafirești, viață mistică prin esență, opunându-se vieții pur psihice, care nu reușește să iasă din iminența lumii firești (naturale) și

create²⁸. Spiritualitatea creștină tinde la unire concretă și mistică a omului cu Dumnezeu – unire în care omul nu-și pierde personalitatea, unindu-se cu Dumnezeu, ci o „*transfigurare*” (N. Berdiaev) în această realitate care îl depășește²⁹.

Asemeni lui Jacques Maritain, Mircea Vulcănescu acordă cunoștinței mistice superioritate asupra cunoștinței raționale: prima, *atingând* lucruri de care nu se poate vorbi (inefabile); a doua, *vorbind* de lucruri ce nu le poate atinge³⁰. Ca *atare*, firește că *revelația directă* către mistic (*mistica*) este ierarhie superioară (din punct de vedere al gradului de identificare cu obiectul); urmează *teologia* (supranaturală sau propriu-zisă) care speculează *rațional* pe datele de *revelație*; în fine, vine *teologia naturală* sau *pur rațională*, mai corect: *teodiceea*, parte a metafizicii, care studiază pe Dumnezeu cu *singurele mijloace naturale ale rațiunii* și care, firește că rămâne în neputință să vorbească *intrinsec și intim* despre Dumnezeu; dar care poate *respinge* ceea ce se spune *împotriva* lui³¹. Pentru J. Maritain, faptul că misticul se poate lipsi de teologie este un fapt, dar nu fără primejdie, îndată ce misticul începe să tălmăcească în cuvinte ceea ce vede, căci revelația este inenarabilă și nu poate fi tradusă adecvat în discurs³². De aceea, afirmațiile misticilor sunt adevărate (ca *parabolele*, de pildă) pentru a da *indicații* asupra experienței mistice, „*dar nu trebuie considerate logicește, căci riscă să producă sminteli*”³³.

După o perioadă de timp, în care s-a produs oarecum o cristalizare a divergențelor, cu privire la spiritualitate, taberele se concentrează asupra conceptelor detaliate, astfel, pentru o spiritualitate în sens tradiționalist ortodox și autohton au rămas în continuare Nichifor Crainic și Nae Ionescu împreună cu grupurile lor; spiritualitatea în sens cultural și-a precizat direcțiile, polarizându-se între adepții materialismului neoclasic fideli idealului clasic al omului (ca Noica, Vianu) și cei ai spiritualismului solitar deschis spre un absolut, dar dincolo de orice doctrină religioasă (ca Blaga)³⁴. Emil Cioran conchide și el în latura spirituală, în elementul acesta vital: „*Deși sunt sensibil la probleme pe care religia le pune, sunt incapabil de a fi credincios [...] Personal, cred că religia merge mult mai adânc decât orice altă reflecție a spiritului uman și că adevărata viziune a vieții este religioasă. Omul care n-a trecut prin religie și care nu a cunoscut tentația religioasă este un*

te atât în mediul laic, cât și în plan religios, urmând, astfel, fidel credința, mărturii în acest sens stau chiar într-una dintre scrisorile prietenului său, Emil Cioran, cunoscut prin răceala sa față de acest mediu al Divinului, scrisoare adresată fiicei filosofului: „Cu cât mă gândesc la tatăl dumitale, cu atât îmi apare că și el era o excepție amejiitoare, că tot așa și el trebuie să fi, înlăturat prin vreo minune, blestemul nostru al tuturor. Poate să pară o nebunie să afirmi despre un spirit cu adevărat universal că nu gustase din fructul blestemat. Totuși, așa trebuie să fie – căci știința lui prodigioasă era îmbinată cu o așa mare curăție încât n-am întâlnit niciodată una asemănătoare. Păcatul strămoșesc, vădit în noi toți, nu se arată în el, în el care era atât de bine legat în trup și în care adăpostea, paradox miraculos, un sfânt ieșit dintr-o icoană. De-ar fi vorbit despre finanțe sau despre teologie, din el izvorau o putere și o lumină pe care nemi este dat să le pot defini. [...] Nu vreau să fac din tatăl dumitale un sfânt, dar era, într-un fel. Nu râvnea la nimeni și nu ura pe nimeni. [...] Îi spuneam că noi nu fusesem în stare să dăm lumii măcar un sfânt, îmi răspusesse cu blândețea lui obișnuită care, de data aceea, lăsa să străbată o oarecare vehemență: «Ar fi trebuit să vezi pe baba pe care am cunoscut-o într-un sat îndepărtat, ai cărei genunchi lăsaseră urme pe pământul colibei ei, de atâtea mătăni ce făcuse. Adevărata sfințenie n-are nevoie să se arate și să fie recunoscută.»¹⁰. Aceste rânduri ale pesimistului Emil Cioran, chiar dacă nu recunosc un sfânt, măcar exprimă apropierea față de un creștin aparte. Atitudinea sa pozitivă față de lume, dezvoltată în spirit creștinesc, este remarcată și în alte gânduri: „Mircea Vulcănescu a fost – dintre toți marii săi colegi de generație – singurul care ne face să ne îndreptăm gândurile, în modul cel mai firesc spre acel vârf al condiției de făptură care e sfințenia”¹¹.

Deși un creștin situat în „universul culturilor tradiționale”¹², Vulcănescu avea totuși o mare deschidere spre alte perspective culturale¹³, fiind capabil să discute cu simpatie despre autori și teorii „profund antireligioase”, precum marxismul și freudismul¹⁴, sau teza leninistă¹⁵. Explicația o găsește tot Mircea Eliade și consideră că era una simplă: „Ca și Nae Ionescu, profesorul și învățătorul lui, Mircea Vulcănescu credea în Viață și privea cu interes și simpatie orice nouă creație a vieții pe orice plan s-ar fi realizat ea: social, politic, cultural”¹⁶.

Mircea Vulcănescu a continuat procesul început de profesorul său, Nae Ionescu, referitor la raportul neam – Ortodoxie, adică la „omul românesc”¹⁷. Pentru Mircea Vulcănescu, alcătuirea unui neam este mai profundă și mai adâncă decât cea a rasei în accepția ei biologică. Generic, în constituirea unui neam, rezidă „o realitate care stă la încheietura unei metafizici cu istoria, o unitate de soartă, de destin în timp, unitate pentru care pământ, sânge, trecut, lege, limbă, datini, obicei, cuget, credință, virtute, muncă, așezăminte, port, dureri, bucurii și semne de trăire laolaltă, stăpâniri și asupriri constituiesc doar cheazășii, semne de recunoaștere, peceți, temeuri”¹⁸. Pentru Mircea Vulcănescu, neamul nu este niciodată o realitate închisă, sfârșită; ci este o realitate vie. Totodată, neamul nu constituie numai o realitate naturală, ci mai mult de atât, o realitate etică, unde destinul unui neam nu este dat o dată pentru totdeauna, ci el se actualizează problematic pentru fiecare generație.

Neamul românesc este cuprins „virtual tot atât în unitatea pământului românesc (extindere a ideii de moșie), drept de stăpânire a pământului legat de conștiința legăturii de sânge cu stăpânitorul primitiv, pe cât e cuprins în unitatea cugetului românesc față de mormintele domnilor noștri, în unitatea de limbă, de port, de obiceiuri care îngăduie oamenilor să înțeleagă și să trăiască laolaltă”¹⁹.

Filosoful constată două lucruri:

a) „Istoria e plină de neamuri care s-au stins și sunt neamuri care și-au trădat destinul”²⁰.

b) „Actual, neamul nostru nu este decât în ceea ce vom fi noi în stare să facem din el”²¹.

Mircea Vulcănescu, preocupat ca și colegul său de generație, Mircea Eliade, de raportul români-străini, constata: „Cât umbli prin orașele românești, prin toate straturile sociale, abia auzi două, trei vorbe românești. În Muntenia, auzi mai mult franțuzește, apoi nemțește și ungurește, mai mult ori mai puțin stricat. În Moldova, mai ales nemțește. În Ardeal, nemțește și ungurește. În Basarabia și Bucovina, rusește și nemțește, tot stricat. Trei milioane de oameni trăiesc între zidurile caselor închise străzii, în orașe. Cinsprezece milioane trăiesc în casele din mijlocul curților de la țară. Nici un milion din cei dintâi nu sunt români. Din cei din urmă sunt români peste paisprezece milioane. Sătenii aceștia alcătuiesc România românească și în ei stă viitorul nostru ca neam”²².

cut în perioada interbelică, respectat, pentru componenta sa noțională și efectivă, a ajuns în perioada comunistă, un derivat al conducerii politice bolșevice. Dacă în perioada interbelică, elita reprezenta o generație intelectuală, cu membri ca: Eliade, Cioran, Noica, Vulcănescu, în perioada următoare, elita desemna conducerea politică a regimului comunist.

Naționalismul a constituit, în secolele XVII-XX, caracteristica primară a poporului, contribuind la cristalizarea conștiinței naționale și la formarea națiunilor și statelor naționale. După căderea regimului comunist, naționalismul a intrat în conștiința publică drept o caracteristică exarcerbată, un sentiment de patriotism exagerat, neadekvat spațiului european. Astăzi, naționalismul a încetat a mai fi.

„Tânăra generație”: între spiritualitate și naționalism

În perioada interbelică, în țara noastră, are loc un fenomen al extinderii considerabile a elitei intelectuale, mai ales în rândul tinerilor, unde naționalismul și spiritualitatea vor deveni teme de interes, dar și de discuții contradictorii și polemici. În cultura românească a anilor '20-'30, s-a intersectat cu o altă temă disputată intens în epocă: cea a generației tinere și misiunii care îi revine. Această *radicalizare a tineretului*³ a generat o nouă stare de spirit, căutându-și un nou ideal. Întreaga atmosferă a epocii ajunge să fie preocupată de problemele tinerei generații; sentimentul că are ceva de spus și de făcut, ceva cu totul nou față de generațiile anterioare, se accentuează, an după an.

Ortodoxia și naționalismul erau temele anilor perioadei interbelice. Pentru Nae Ionescu, *Ortodoxia* înseamnă comunitate de iubire, cum, în chip analog, *nație* înseamnă comunitate de jertfă și destin, comunitate din care fac parte toți cei ce mărturisesc un anumit crez, toți cei ce sunt români și nu toți cei ce trăiesc între hotarele acestei țări și se numesc cetățeni români. „Un român drept credincios face parte totodată din comunitatea de iubire și din comunitatea de jertfă și de destin. El este pradă unui conflict? Nicidecum, pentru că românul există și respiră prin nație, care nație e ortodoxă. Românul nu este decât prin aceste comunități și nu se mântuie decât prin ele. Veți fi auzit desigur ascultând, slujba, aceste cuvinte: «Mântuiește, Doamne, poporul Tău și binecuvântează moștenirea Ta!»”⁴.

Pentru mulți intelectuali ai anilor '30, naționalismul era în prim-plan, înaintea democrației sau spiritualității. Contextul istoric este grăitor. Sentimentul românilor, odată cu cristalizarea ideologiei naționale, a fost acela că sunt dominați de străini. Mircea Eliade, în articolul „Piloții orbi”, publicat în 1937, spune că oamenii care ne conduc „nu mai văd”⁵: „*luntrea statului nostru e condusă de niște piloți orbi*”⁶. Sârbii se consolidează în Banat, ungurii în Transilvania, bulgarii în Dobrogea, austriecii în Bucovina, rușii și ucrainenii în Basarabia, evreii într-o bună parte a țării. Mircea Eliade, constată că românii pierd teren, vina fiind a democrației frivole de după război care, spre deosebire de democrația naționalistă de la începuturile statului român, ar fi zdrobit cu totul „instinctul statal”.

Naționalismul tinde să devină, din 1930, o nouă ideologie politică, prin misiunea tinerilor. În *Manifestul revoluției naționale*, semnat de Sorin Pavel⁸, Petre Țuțea, manifest, dar totodată un veritabil studiu politologic, autorii sunt împotriva Occidentului, care a subordonat România atât politic, cât și economic. Sunt împotriva democrației: „*Democrația n-a găsit nici o formulă. E haosul*”. Sunt împotriva liberalismului, împotriva conservatorismului, împotriva social-democrației, împotriva bolșevismului... Ce mai rămâne? Rămâne doar „*noua formulă de organizare a omenirii: naționalismul*”. Nu naționalismul tradițional, ci „*noul naționalism*”, care „*va avea datoria să readucă în viața națională păturile exilate până acum de economia liberală*” și, în același timp, „*să refacă unitatea spirituală a națiunii*” și să „*restabilească autoritatea statului, depunând toată puterea politică în mâinile românilor, pentru că nicio minoritate etnică nu poate avea pretenția să decidă asupra destinului unei țări, care nu le aparține*”.

Viziunea lui Mircea Vulcănescu cu privire la spiritualitate și naționalism

În istoria filosofiei românești, Mircea Vulcănescu se remarcă prin două contribuții importante: un proiect filosofic autohtonist și un proiect de filosofie a religiei. Dacă proiectul filosofic autohtonist se născuse din patriotism, proiectul de filosofie a religiei izvorăse, pe de o parte, din credința autentică, mărturisită atât în scris, cât și prin viața sa creștinească, iar pe de altă parte, din activitatea *Profesorului*⁹ său în acest domeniu religios.

Personalitate enciclopedică de marcă, Mircea Vulcănescu a inițiat o serie de proiecte